

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

ŞAHİN KARATAŞ -TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:16110/03)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

17 Haziran 2008

İşbu karar AIHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (16110/03) no'lu davanın nedeni (T.C. vatandaşı) Şahin Karataş'ın (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 14 Nisan 2003 tarihinde Temel İnsan Hakları ve Özgürlüklerini güvence altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuran, İstanbul Barosu avukatlarından M. A. Kırdök ve M. Kırdök tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran 1960 doğumludur ve İstanbul'da ikamet etmektedir.

Belirtilmeyen bir tarihte, başvuran, Askeri Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından on bir yıl bir ay on gün hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bu bağlamda hakkında yürütülen kovuşturmalar çerçevesinde başvuran, 15 Ocak 1985 tarihinde gözaltına alınmış, 18 Şubat 1985 tarihinde tutuklanmış, 4 Aralık 1987 tarihinde şartlı salıverilmiştir.

Serbest bırakılmasının ardından, başvuran, yeni bir suç işlemiş, 16 Nisan 1988 tarihinde gözaltına alınmış, 6 Mayıs 1988 tarihinde tutuklanmış ve 11 Mart 1991 tarihinde serbest bırakılmıştır.

15 Mart 1991 tarihinde, Askeri Mahkeme, on bir yıl bir ay on günlük hapis cezasından başvuranın 16 Nisan 1988 tarihinden 11 Mart 1991 tarihlerine kadar tutuklu olarak geçirdiği süreyi düşme kararı almıştır.

19 Mart 1991 tarihli bir kararla, Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın serbest bırakılmasına ve kararın, geriye dönük olarak 19 Kasım 1989 tarihinden itibaren uygulanmasına karar vermiştir.

10 Aralık 1998'te, başvuran, TKP/ML-TIKKO üyesi olduğu gerekçesiyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından on yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Söz konusu dava çerçevesinde hakkında yürütülen kovuşturmalar nedeniyle başvuran iki yıl on ay yirmi beş gün tutuklu kalmıştır.

24 Nisan 2000 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki yargılama nedeniyle 27 Eylül ve 13 Aralık 1994 tarihleri arasında ve İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki yargılama nedeniyle 17 Temmuz ve 21 Kasım 1995 tarihleri arasında başvuranın tutuklu olarak geçirdiği süreyi cezasından düşme kararı almıştır.

12 Eylül 2002 tarihinde başvuran tutuklanmış ve cezaevine gönderilmiştir.

4 Ekim 2002 tarihinde, başvuran, tutukluluk süresine itiraz etmek için Tunceli İnfaz Hakimliği'ne başvuruda bulunmuş ve daha önce tutuklu bulunduğu süreyi göz önüne alarak serbest bırakılması gerektiğini ileri sürmüştür.

30 Ekim 2002 tarihinde, İnfaz Hakimliği başvuranın talebini reddetmiştir.

5 Kasım 2002 tarihinde başvuranın avukatı, cezanın süresinin yeniden görüşülmesi talebi ile İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Başvuranın avukatı, başvuranın sadece on yedi günlük cezasının kaldığını ve bu sürenin uzatılmasının, kanuna aykırı olarak özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere tazminat ödenmesi hakkındaki 466 sayılı yasaya ve AİHS'nin 5. maddesinin hükümlerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

3 Aralık 2002 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 1 c) maddesi uyarınca başvuranın cezasının 1/5 üzerinden hesaplanarak infaz edilmesi gerektiğini ve dolayısıyla bu sürenin iki yıl olduğunu belirtmiştir. Savcının salıverilmesi talebinde bulunduğu tarihte başvuran 773 gün hapis yatmış ve bu durumda tutukluluk süresi 3 Aralık 2002 tarihinden itibaren sözkonusu iki yıllık ceza müddetini 43 gün aşmıştır.

3 Aralık 2002 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuranın kırk üç gün fazla hapis yattığını tespit etmiş ve cezanın infazının durdurulmasına karar vermiştir.

HUKUK

Başvuran, 21 Ekim 2002 tarihinden itibaren yasalara aykırı bir biçimde kırk üç gün boyunca tutulmasından şikayetçidir. Başvuran ayrıca yasalara aykırı bir biçimde tutulu olarak geçirdiği süre nedeniyle tazminat talebinde bulunmak için iç hukuk yolunun bulunmayışından da şikayetçidir. Başvuran AİHS'nin 5. maddesinin 1 a) bendine ve AİHS'nin 5. maddesinin 5. paragrafına atıfta bulunmaktadır.

I. KABULEDİLEBİLİRLİĞE İLİŞKİN

Hükümet, başvuranın iç hukuk yollarını tüketmediğini savunmaktadır. Hükümete göre, başvuran, yetkili makamların ihmalkarlığını tespit ettirmek ve Anayasa'nın 125. maddesi ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunmak için İdare Mahkemesi'ne başvuruda bulunma imkanından faydalanmamıştır zira Anayasa'nın 19. maddesi özgürlük ve güvenlik hakkını güvence altına almaktadır. Hükümet, kanuna aykırı olarak özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere tazminat ödenmesi hakkındaki 466 sayılı yasanın da başvurana tazminat talebinde bulunma imkanı sunduğunu ifade etmektedir.

Başvuran, Hükümet tarafından belirtilen iç hukuk yollarının mevcut davada etkili olduğunun düşünülemediğini dile getirmektedir. Başvuran, 2577 sayılı yasanın aksine 466 sayılı yasanın, kanuna aykırı olarak tutulma durumlarına ilişkin tazminat sorunları ile ilgili olduğunu ve olayların meydana geldiği dönemde sözkonusu yasanın yürürlükte olduğunu kabul etmektedir. Buna karşın başvuran, kendi durumunun sözkonusu yasa ile belirlenen durumlar arasında bulunmadığını dolayısıyla uygulama alanı kapsamına girmediğini ileri sürmektedir. Ayrıca başvuran, sözkonusu yasanın sürelerin hesaplanmasına ilişkin bir olaya uygulanması hususunda bir emsal bulunmadığını belirtmektedir.

AİHM, iç hukuk yollarını tüketme zorunluluğunun, etkili, yeterli ve ulaşılabilir normal bir başvurudan yararlanma zorunluluğu ile sınırlandırıldığını (*Buscarini ve diğerleri-Saint Marin*,

24645/94, *Assenov ve diğeri-Bulgaristan*, 28 Ekim 1998 tarihli karar) ve böyle bir başvurunun ihtilaflı durumu doğrudan çözüme kavuşturabilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır (*Durrand-Fransa*, başvuru no:36153/97, 20 Mayıs 1998 tarihli Komisyon kararı ve *Kustannus Oy Vapaa Ajatellija AB ve diğeri-Finlandiya*, başvuru no: 20471/92, 15 Nisan 1996 tarihli Komisyon kararı).

Ayrıca tutulma konusunda, uygun başvurularla yapılan serbest bırakılma talebi etkili ve yeterli bir başvuru olup başvuranın, aynı sonuca - yani tutulma halinin devamının yasallığının adli denetimi ve serbest bırakılma – varmasını sağlayacak diğer başvuru yollarını da yerine getirmek gibi bir sorumluluğu bulunmamaktadır (*Wojik-Polonya*, başvuru no:26757/95, 7 Temmuz 1997 tarihli Komisyon kararı ve *Pezone-İtalya*, başvuru no: 42098/98, 18 Aralık 2003).

AİHM, ayrıca “yasada belirlenen yollar” haricinde tutulmama hakkının, tutulma nedeniyle tazminat alma hakkından farklı olduğunu hatırlatır. AİHS’nin 5. maddesinin 1. paragrafı sözü edilen ilk hakka, 5. paragrafı ise ikinci hakka dairdir (Bkz, *Değerli ve diğeri-Türkiye*, başvuru no: 18242/02, 5 Şubat 2008).

Mevcut davada, tutulmasının kanuna aykırı olduğuna itiraz etmek ve özgürlüğüne kavuşmak için yapmış olduğu başvurular göz önüne alındığında başvuran, özü itibarıyla aynı amacı taşıyan hatta daha yüksek başarı şansı da sunmayan Hükümet’in ifade ettiği hukuki yolları kullanmamakla suçlanamaz (Bkz, *mutatis, mutandis, Pezone*).

466 sayılı yasa ile öngörülen etkili başvuru yoluna ilişkin olarak, AİHM, muhakemenin men’i kararı, beraat veya ceza verilmesine mahal olmadığına karar verilen durum haricinde, ki mevcut davada böyle bir durum sözkonusu değildir, bu madde ile öngörülen tazmin varsayımlarının tamamının, özgürlükten mahrum bırakmanın yasaya aykırı olmasını öngördüğünü ortaya koymaktadır. Mahkemenin, başvuranın çekmesi gereken ceza süresinden daha fazla süre tutulu kaldığını tespit etmesi dahi başvuran tarafın ulusal mahkemeler önünde tazminat talebinde bulunmasına imkan sağlamamaktadır (Bkz, *mutatis, mutandis, Sakık ve diğeri-Türkiye*, 26 Kasım 1997 tarihli karar ve *Hamşioğlu-Türkiye*, başvuru no: 2036/04). Her halükarda, AİHM, Hükümet’in sözkonusu yasanın, süre hesaplanmasında yapılan hataya ilişkin bir davaya uygulandığına dair hiçbir örnek sunmadığını kaydetmektedir.

Sonuç olarak mevcut davada AİHS’nin 5/5 maddesi ile güvence altına alınan hakkın etkili bir şekilde kullanılması yeterli ölçüde sağlanamamıştır (Bkz, *mutatis, mutandis, Hamşioğlu-Türkiye*). Dolayısıyla Hükümet’in iç hukuk yollarının tüketilmediği kapsamında yapmış olduğu itirazın reddedilmesi gerekmektedir.

AİHS’nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

II. AİHS’NİN 5/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Hükümet, başvuranın özgürlüğünden yoksun bırakılmasının AİHS’nin 5. maddesinin 1 a) bendi uyarınca bir mahkumiyetten kaynaklandığını ve başvuranın 3713 sayılı yasanın geçici 1 c) maddesinin hükümlerinden faydalanıp serbest bırakıldığını savunmaktadır. Hükümete göre, başvuranın şartlı tahliye edilme tarihi yetkili mercilerin söz konusu yasa hakkındaki farklı

yorumlarına göre belirlenmiştir ve başvuranın iddiasının aksine keyfi hiçbir eylem sözkonusu değildir.

Başvuran, bu iddiaya karşı çıkmaktadır. Başvuran, uygulanması sözkonusu olan yasanın farklı yorumlamalara mahal vermeyecek kadar açık hükümler içerdiğini ileri sürmektedir. Başvuran, yetkili merciler önünde yaptığı açık ve ısrarlı taleplerine vurgu yapmakta ve yetkili mercilerin keyfi davrandıklarını iddia etmektedir.

AİHM, öncelikle 12 Eylül 2002 tarihinde, başvuranın İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 10 Aralık 1998 tarihli mahkumiyet kararının infazıyla toplamda on yıl olan hapis cezasından kalan cezasını çekmek için yakalandığını belirtmektedir. Ayrıca AİHM, başvuranın farklı mahkumiyetlerinin de bulunduğunu ve ilgili davalar süresince tutuklu olduğunu kaydetmektedir. Bu durumda başvuranın özgürlüğünden yoksun bırakılması, AİHS'nin 5/1 maddesi uyarınca yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak bir kişinin tutuklanması olarak değerlendirilir.

AİHM, kırk üç gün fazla tutulu kaldığını tespit eden Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararının ardından başvuranın 3 Aralık 2002 tarihinde serbest bırakıldığını kaydetmektedir.

Başvuranın gözaltında ve tutuklu geçirdiği süreler hesaplandığında, ceza indirimi uygulamasının 21 Ekim 2002 tarihinde tahliye ile başlaması gerekirken AİHM, başvuranın kırk üç gün fazladan tutuklu kaldığını gözlemlemektedir. Bu durumda, başvuranın fazladan tutuklu olarak geçirdiği bu sürenin, AİHS'nin 5. maddesine yönelik bir ihlal oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda AİHM, AİHS'nin amacının teorik veya hayali hakları değil gerçek ve etkili hakları korumak olduğunu hatırlatmaktadır (Bkz, *Kamansinski-Avusturya*, 19 Aralık 1989 tarihli karar). AİHM, AİHS'nin 5/1 maddesinde yer alan özgürlük hakkına yönelik istisnai durumların eksiksiz bir liste olduğunu ve yalnızca dar bir yorumun bu hükmün, kimsenin keyfi olarak özgürlüğünden mahrum bırakılmamasının sağlanması olan amacına uygun olacağını hatırlatmaktadır (Bkz, özellikle, *Van der Leer-Hollanda*, 21 Şubat 1990 tarihli karar; *Wassink-Hollanda*, 27 Eylül 1990 tarihli karar; *Quinn-Fransa*, 22 Mart 1995 tarihli karar ve *Giulia Manzoni-İtalya*, 1 Temmuz 1997 tarihli karar).

3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının geçici 1 c) maddesinden anlaşılacağı üzere, ceza indirimine yönelik olarak belirlenen yasal koşullar yerine getirildiğinde, Türk makamların hiçbir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Makamlar, yasa ile belirlenen sınırlarda ceza indirimlerini uygulamakla yükümlüdür.

Mevcut davada, başvuranın ceza indirimi talebi ile ilgili nihai karar çok geç alınmış, zaten başvuran da ceza indirimi yapılması halinde çekeceği cezanın daha fazlasını çekmiştir.

Yukarıda belirtilen olaylar göz önüne alındığında, başvuran, ulusal hukuk uyarınca ve hakkı olan ceza indirimleri dikkate alındığında, çekmesi gereken cezadan daha fazla süre tutuklu kalmıştır. Başvuranın fazladan maruz kaldığı mahkumiyet müddeti, AİHS uyarınca usulüne uygun bir tutulma olarak değerlendirilemez (*Grava-İtalya*, başvuru no:43522/98, 10 Temmuz 2003 ve *Pilla-İtalya*, başvuru no: 64088/02, 2 Mart 2006).

Dolayısıyla, AİHS'nin 5/1 maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'İNİN 5/5 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, kanunlara aykırı olarak tutulmasına rağmen tazmin edilmemesinden şikayetçidir.

Hükümet, itirazlarını yinelemektedir.

AİHM, başvuranın tutulmasının AİHS'nin 5. maddesinin 1. paragrafı uyarınca usulüne uygun olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

AİHM, mevcut davada AİHS'nin 5/5 maddesi ile güvence altına alınan hakkın etkili bir şekilde kullanılmasının yeterli ölçüde sağlanmadığını ve Hükümet'in bu konuda 466 sayılı yasanın uygulanmasına ilişkin hiçbir örnek sunmadığını tespit etmektedir.

Bu durumda, AİHS'nin 5/5 maddesi ihlal edilmiştir.

IV. AİHS'İNİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuran, 15.000 Euro manevi tazminat talebinde bulunmaktadır.

Hükümet bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

Tespit edilen ihlaller göz önüne alındığında, AİHM, başvuranın belli bir mahrumiyete katlanmak zorunda bırakıldığı kanaatinde. Hakkaniyete uygun olarak, AİHM, başvurana 8.600 Euro manevi tazminat ödenmesine hükmetmektedir.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuran, avukatlık ücreti için (kırk iki saatlik çalışma ücreti) 8.400 YTL (yani yaklaşık 4.540 Euro) talep etmektedir. Bu bağlamda başvuran avukatları ile imzaladığı saati 200 YTL artı KDV olarak belirtilen bir sözleşme sunmaktadır.

Başvuran, AİHM önünde yapmış olduğu yargılama masrafları için 270 YTL (yani yaklaşık 146 Euro) talep etmektedir. Bu bağlamda hiçbir belge sunmayan başvuran, meblağı AİHM'nin takdirine bırakmaktadır.

Hükümet, sözkonusu miktarların aşırı olduğu ve hiçbir hukuki belgeye dayanmadığı kanaatinde.

AİHM, içtihadına göre bir başvuran yargılama masraf ve giderlerinin geri ödemesini, gerçekliği, gerekliliği ve makul oranda oldukları ortaya konulduğu süre elde edebilir. Mevcut davada, kriterleri ve ödemeye ilişkin hiçbir belgenin sunulmadığını göz önüne alarak, AİHM, AİHM önünde yapılan masraflara ilişkin talebi reddetmektedir.

Avukatlık ücretine ilişkin olarak ise, AİHM, başvuran tarafından sunulan sözleşmeyi dikkate almakta ve hakkaniyete uygun olarak, başvurana yargılama masraf ve giderleri olarak 4.000 Euro ödenmesine hükmetmektedir.

C. Gecikme faizi

Gecikme faizi Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabuledilebilir *olduğuna*;
2. AİHS'nin 5/1 maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AİHS'nin 5/5 maddesinin *ihlal edildiğine*;
4. a) AİHS'nin 44/2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden YTL' ye çevrilmek üzere, Savunmacı Devlet tarafından başvurana:
 - i. her türlü vergiden muaf tutularak 8.600 Euro (sekiz bin altı yüz Euro) manevi tazminat *ödenmesine*;
 - ii. her türlü vergiden muaf tutularak yargılama masraf ve giderler için 4.000 Euro (dört bin Euro) *ödenmesine*;b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz *uygulanmasına*;
5. Adil tatmine ilişkin diğer tüm taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 17 Haziran 2008 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir